

Briselē, 2025. gada 13. novembrī
(OR. en)

15410/25

CULT 128	EMPL 514
AUDIO 111	GENDER 200
CULT HERIT 25	DIGIT 240
EDUC 445	TOUR 23
JEUN 236	MI 907
COMPET 1161	ENV 1222
SAN 743	PROCIV 148
DISINFO 100	RECH 501
RELEX 1475	NDICI 10
FREMP 333	FIN 1352
AG 181	

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs: Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore *Martine DEPREZ*

Saņēmējs: Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretāre *Thérèse BLANCHET*

K-jas dok. Nr.: COM(2025) 785 final

Temats: KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI,
EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN
REĢIONU KOMITEJAI
Kultūras kompass Eiropai

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2025) 785 final.

Pielikumā: COM(2025) 785 final

Briselē, 12.11.2025.
COM(2025) 785 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Kultūras kompass Eiropai

{SWD(2025) 785 final}

Kultūras kompass Eiropai

1. Ievads

Eiropa ir dinamisks kultūras daudzveidības centrs, kas pazīstams ar savām valodām, kultūras mantojumu, mākslinieciskajām izpausmēm un radošām inovācijām. Eiropā ir vairāk *UNESCO* pasaules mantojuma vietu, kurām ir kultūras, dabas vai jaukta nozīme, nekā jebkurā citā pasaules reģionā. Tajā valda valodu daudzveidība – ir vairāk nekā 24 ES oficiālās valodas un vairāk nekā 60 reģionālo vai minoritāšu valodu. Šī kultūras bagātība apliecina Eiropas kopīgo vēsturi un atmiņu, un tā ir dzinējspēks, kas veido tās nākotni, veicina piederības sajūtu Eiropai un stiprina Eiropas vērtības, kā to apliecina 87 % iedzīvotāju, kuri uzskata kultūru un kultūras mantojumu par būtisku, lai viņi justos kā eiropieši¹.

Eiropā kultūras daudzveidība tiek izcelta, aizsargāta un pastāvīgi veidota no jauna. Tas māksliniekiem un kultūras nozares profesionāļiem nodrošina auglīgu augsni, kur radīt, ieviest jauninājumus un rīkoties netradicionāli. Eiropas kultūras mantojums un dzīvīgums veicina apmaiņu, dialogu un savstarpēju sapratni starp kopienām un paaudzēm.

Kultūras pasākumi un iesaistīšanās Eiropas bagātīgā kultūras mantojuma jomā ir ļoti svarīgi mūsu eiropēiskajai dzīvesziņai. Pierādījumi liecina, ka sabiedrības ar lielāku līdzdalību kultūrā ir atvērtākas, iecietīgākas, demokrātiskākas un ekonomiski stabilākas² un ka kultūras patēriņš efektīvi palīdz apkarot naidu³. Ir arī pierādīts, ka dalība kultūras pasākumos palielina iespējamību, ka cilvēki piedalīsies vēlēšanās, veiks brīvprātīgo darbu un iesaistīsies kopienas pasākumos⁴. Kultūra veicina sociālo un teritoriālo kohēziju un noturību, kā arī labāku veselību un labbūtību. 87 % eiropiešu piekrīt, ka dalība kultūras pasākumos vai māksliniecisko pasākumu apmeklēšana uzlabo viņu emocionālo vai fizisko labbūtību.

Turklāt Eiropas kultūras un radošajām nozarēm un industrijām ir būtiska nozīme inovāciju un konkurētspējas sekmēšanā, darbvietu radīšanā, ilgtspējīga tūrisma un mūsu reģionu un pilsētu pievilcības veicināšanā. Vairāk nekā 2 miljoni uzņēmumu, kas veido kultūras un radošās industrijas ES, rada pievienoto vērtību aptuveni 199 miljardu EUR apmērā un nodarbina 7,9 miljonus cilvēku visā Eiropā⁵.

Starptautiskā mērogā Eiropas dinamiskā kultūras ainava ir maigās varas avots un reputācijas aktīvs. Tā atvieglo savstarpēji izdevīgu starptautisku partnerību izveidi, uzlabo globālo iesaisti un atbalsta ES paplašināšanās procesu.

Tajā pašā laikā kultūras stratēģiskā nozīme Eiropai nav pietiekami novērtēta un netiek pilnvērtīgi izmantota. Strauju un sarežģītu pārmaiņu, ģeopolitiskās spriedzes, ārvalstu manipulēšanas ar informāciju un iejaukšanās, antidemokrātisku kustību, klimata krīzes, tehnoloģisko pārmaiņu un digitālās pārkarāšanās laikmetā Eiropai ir jāatzīst un jāizmanto kultūras potenciāls, lai risinātu šīs aktuālās problēmas.

Kultūras un radošās nozares un industrijas saskaras ar īpašām problēmām, kas ietver draudus mākslinieciskajai brīvībai, nestabilus darba apstākļus, nevienlīdzību piekļuvē kultūrai, aizvien pieaugošu globālo konkurenci un ar MI saistītus intelektuālā īpašuma tiesību jautājumus. Tāpat,

¹ [Eiropiešu attieksme pret kultūru – 2025. gada maijs – Eiroparometra aptauja.](#)

² Plašāki pierādījumi ir pieejami pētījumā "[Kultūra un demokrātija, pierādījumi](#)" – ES Publikāciju birojs.

³ Turpat.

⁴ Turpat.

⁵ Dati par 2024. gadu. Avots: [Kultūras statistika – nodarbinātība kultūras jomā. Statistikas skaidrojums – Eurostat.](#)

izmantojot jaunās tehnoloģijas, šīs nozares var vēl vairāk uzlabot savu radošā satura radīšanu un inovācijas potenciālu, kā arī kultūras piekļūstamību un auditorijas iesaisti.

Neraugoties uz ievērojamo progresu, kas pēdējos gados panākts, īstenojot Eiropas darba kārtību kultūrai⁶ un darba plānus kultūras jomā⁷, ES joprojām trūkst nākotnes prasībām atbilstoša stratēģiskā satvara, lai konsekventi iekļautu un palielinātu kultūras nozīmi politikas veidošanā. Tāpēc Komisijas priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas politikas pamatnostādņu “Eiropas izvēle” sākumā ir uzsvērtā Eiropas kultūras daudzveidības un mantojuma nozīme Eiropas nākotnei. Tāpat Eiropadomes Stratēģiskajā programmā⁸ ir atzīta nepieciešamība veicināt kultūras daudzveidību un mantojumu, savukārt Eiropas Parlaments⁹, Padome¹⁰ un ieinteresētās personas ir uzsvēruši, cik svarīgs ir ES stratēģiskais satvars kultūrai.

Atbildot uz šiem aicinājumiem, Komisija nāk klajā ar **Kultūras kompasu Eiropai**, kurā **izklāstīts redzējums un apzinātas pamatiniciatīvas**. Atzīstot kultūras potenciālu vienot, kompasam ir pievienots arī **kopīgas deklarācijas projekts, par ko jāvienojas Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai**. Lai ES varētu attīstīties, kultūrai ir jābūt tās politiskā redzējuma un sociālās un ekonomikas stratēģijas centrā. Kultūras kompass būs arī stratēģisks pamats kultūras iekļaušanai 2028.–2034. gada daudzgadu finanšu shēmā (DFS)¹¹.

2. Redzējums: Eiropa kultūrai, kultūra Eiropai

Kultūras kompass ir izstrādāts, lai maksimāli izmantotu kultūras potenciālu indivīdu, sabiedrības un teritoriju labā un lai nodrošinātu, ka kultūra ir Eiropas vienotības, daudzveidības un izcilības centrā. Tā pamatā ir **stratēģisks redzējums**, kurā Eiropa iestājas par kultūru un kultūra iestājas par Eiropu.

“Eiropa kultūrai”: Eiropas bagātīgā kultūras ainava ir Savienības identitātes un attīstības neatņemama daļa. Ikvienam ir tiesības radīt kultūru un piedalīties tajā, baudīt mākslinieciskās izpausmes pamatbrīvību un brīvi piedalīties kultūras veidošanā un baudīšanā. Kultūras kompassa mērķis ir iekļaut kultūru kā vienu no galvenajām dimensijām visās attiecīgajās stratēģijās un politikās un to attiecīgajos finansēšanas instrumentos. Tajā ir atzīta kultūras būtiskā, sabiedriskā, pilsoniskā un ekonomiskā vērtība un tās kā fundamentāla sabiedriskā labuma nozīme. Izmantojot pielāgotu politiku un investīcijas, Kultūras kompass palīdzēs kultūras nozarēm attīstīties, ieviest inovācijas un konkurēt pasaules mērogā. Lai gan tas ir veidots tā, lai būtu transversāls, tajā ir atzītas un novērtētas atsevišķu kultūras nozaru īpatnības.

“Kultūra Eiropai”: ES izmantos Eiropas bagātīgo kultūras daudzveidību, kultūras mantojumu un radošumu, lai stiprinātu demokrātisko noturību, uzlabotu sociālo, ekonomisko un teritoriālo kohēziju, palielinātu cilvēku labbūtību un paaugstinātu Eiropas konkurētspēju un inovācijas potenciālu. Kultūras kompassa mērķis ir popularizēt un izcelt kultūru kā Eiropas vēstures un kopīgo vērtību izpausmi, tai vienlaikus kalpojot par spēcīgu sabiedrības noturības katalizatoru. Ar kultūru ES var stiprināt savu pasaules līderes lomu kultūras un radošuma jomā, kas sakņojas savstarpējā sapratnē, ar darbībām, kas balstītas uz ES vērtībām.

⁶ Jaunākā darba kārtība: [Komisijas paziņojums “Jauna Eiropas darba kārtība kultūrai” \(COM\(2018\) 267 final\)](#).

⁷ Jaunākais darba plāns: [Padomes Rezolūcija par ES 2023.–2026. gada darba plānu kultūras jomā \(2022/C 466/01\)](#).

⁸ [Stratēģiskā programma 2024.–2029. gadam](#).

⁹ Eiropas Parlamenta 2022. gada 14. decembra rezolūcija par jaunas Eiropas darba kārtības kultūrai un ES Starptautisko kultūras sakaru stratēģijas īstenošanu (2022/2047(INI)).

¹⁰ Sk. 7. zemsvītras piezīmi.

¹¹ Eiropas Komisijas 2025. gada 16. jūlijā iesniegtais priekšlikums par daudzgadu finanšu shēmu 2028.–2034. gadam nodrošina ES finansējumu kultūrai no vairākiem instrumentiem. [EUR-Lex - 52025DC0570R\(01\) - LV - EUR-Lex](#).

Saskaņā ar šo redzējumu Kultūras kompass virzīs ES politiku **četros galvenajos virzienos**, ko atbalsta horizontālas darbības, lai mobilizētu investīcijas Eiropas kultūrā:

- 1) ES, kas atbalsta un **stiprina Eiropas vērtības un kultūras tiesības**;
- 2) ES, kas **dod iespējas māksliniekiem un kultūras nozares profesionāļiem un atbalsta cilvēkus**;
- 3) ES, kas izmanto kultūru un kultūras mantojumu, lai **kļūtu konkurētspējīgāka, noturīgāka un saliedētāka**;
- 4) ES, kas **atbalsta starptautiskās kultūras attiecības un partnerības**.

Lai īstenotu Kultūras kompasu, ES būs vajadzīga lielāka politiskā apņemšanās un jauni politikas instrumenti. Tāpēc Komisija:

- ierosinās iestāžu **kopīgu deklarāciju** “Eiropa kultūrai – kultūra Eiropai”, par kuru jāvienojas **Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai** un kurā būs izklāstīta un atkārtoti apstiprināta politiskā apņemšanās ievērot Eiropas kultūras politikas pamatprincipus,
- periodiski publicēs **ziņojumu par kultūras stāvokli ES**, lai sniegtu ieskatu Eiropas kultūras vidē un novērtētu progresu kultūras un radošo ekosistēmu attīstībā, cita starpā liekot īpašu uzsvāru uz māksliniecisكو brīvību;
- izveidos **strukturētu ES dialogu** ar kultūras un radošo nozaru ieinteresētajām personām, lai apspriestu ziņojumu par kultūras stāvokli un progresu Kultūras kompasu galveno virzienu īstenošanā. Šis dialogs kalpos par platformu apmaiņai, līdzradīšanai un politikas saskaņošanai;
- nolūkā atbalstīt ziņojuma par kultūras stāvokli izstrādi izveidos **ES kultūras datu centru**, lai vāktu un analizētu kultūras datus un informāciju, uzraudzītu tendences un norises un apkopotu paraugpraksi.¹² Komisija arī sadarbosies ar ES dalībvalstīm un to statistikas birojiem, kā arī ar attiecīgajām starptautiskajām organizācijām, lai turpinātu uzlabot ES kultūras statistiku un atbalstītu uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanu.

3. ES, kas atbalsta un stiprina Eiropas vērtības un kultūras tiesības

Demokrātija, brīvība, daudzveidība un vienlīdzība ir cita citu savstarpēji pastiprinošas vērtības, un ES un tās dalībvalstis ir kopīgi atbildīgas par to ievērošanu. Brīvība radīt un piedalīties kultūras jomā bez šķēršļiem ir nostiprināta Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas¹³ 27. pantā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas¹⁴ 13. pantā. Šīs tiesības ir būtiskas, lai dotu iespēju indivīdiem un kopienām brīvi izteikties, iesaistīties dialogā, godināt kultūras daudzveidību, veicināt mākslu, saglabāt kultūras mantojumu un iztēloties nākotni. Tie ir Kultūras kompasu pamatprincipi.

3.1. Māksliniecisكو brīvības aizsardzība

Kultūra un radošums attīstās tikai tad, ja tiek nodrošināta radošās izpausmes brīvība. Šīs brīvības aizsardzībai jābūt jebkuras demokrātiskas un atvērtas sabiedrības stūrakmenim, un tā ir sabiedrības demokrātiskās veselības spēcīgs rādītājs. Eiropas Savienībā aizsargāt mākslinieku un kultūras darbinieku brīvību radīt darbu bez cenzūras vai iebiedēšanas un paust

¹² Datus par audiovizuālo nozari arī turpmāk sniegs Eiropas Audiovizuālā observatorija un Komisijas ziņojums par Eiropas mediju nozares perspektīvu.

¹³ [Vispārējā cilvēktiesību deklarācija | Apvienoto Nāciju Organizācija](#).

¹⁴ [Eiropas Savienības Pamattiesību harta](#).

savu viedokli par sabiedrības interešu jautājumiem ir kolektīva atbildība. Tomēr joprojām ir ziņojumi¹⁵ par nepamatotu iejaukšanos, kas ietekmē kultūras iestāžu neatkarību, par tā dēvēto morāles likumu izmantošanu, mākslinieku cenzēšanu vai iebiedēšanu un pat pašcenzūru.

Demokrātija un pilsoniskā sabiedrība visā pasaulē saskaras ar spiedienu, tādēļ šādi gadījumi ir jādokumentē, cieši jāuzrauga un ir jāveic pasākumi, lai piedāvātu “drošus patvērumus” apdraudētajiem un pārvietotajiem māksliniekiem¹⁶. Dalībvalstīm un ES iestādēm būtu jānodrošina, ka to politika, tiesiskais regulējums un administratīvā prakse atbalsta brīvu māksliniecisko jaunradi, izpausmi un apriti. Eiropai būtu jārikojas, lai aizsargātu māksliniecisko brīvību un palielinātu informētību tās veicināšanas nolūkā.

Tāpēc Komisija savā nākamajā ziņojumā par kultūras stāvokli ES sistemātiski **pievērsīs īpašu uzmanību mākslinieku pieredzei saistībā ar māksliniecisko brīvību**. Tas arī palīdzēs **aizsargāt māksliniecisko brīvību**, izmantojot pašreizējo un turpmāko ES politiku un programmas, jo īpaši ierosināto topošo programmu *AgoraEU*, kas ir daļa no nākamā ES ilgtermiņa budžeta. Mākslinieciskās brīvības aizsardzība ir arī būtiska mūsu sabiedrības plašākas demokrātiskās struktūras daļa, un Eiropas demokrātijas vairoga mērķis ir ilgtermiņā aizsargāt un veicināt demokrātiju un sabiedrības noturību.

3.2. Kultūras un valodu daudzveidības veicināšana

Kultūras un valodu daudzveidība ir Eiropas projekta pamatā un iemieso ES moto “Vienoti daudzveidībā”. Apņemšanās to saglabāt ir priekšnosacījums Eiropas kultūras suverenitātes un demokrātiskās kultūras nodrošināšanai. Tāpēc ES ir parakstījusi *UNESCO* 2005. gada Konvenciju par kultūras izpausmju daudzveidību¹⁷.

ES ar savu politiku un programmām aktīvi aizsargā, attīsta un veicina kultūras un valodu daudzveidību, un, kā izklāstīts priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas Politikas pamatnostādņēs, tā turpinās strādāt, lai aizsargātu pie minoritātēm piederošu personu tiesības Eiropā. Laikposmā no 2021. līdz 2024. gadam programma “Radošā Eiropa” atbalstīja 670 transnacionālas kultūras partnerības; kinoteātros visā Eiropā tika izrādītas 554 filmas, 37,9 miljoniem cilvēku piekļūstot Eiropas audiovizuālajiem darbiem no citām Eiropas valstīm¹⁸.

Piecām ES kultūras balvām¹⁹ ir svarīga nozīme Eiropas kultūras nozaru pamanāmības palielināšanā, atzīstot un veicinot to daudzveidību un izcilību. Pamatojoties uz to, Komisija ierosinās **jaunu ES balvu izpildītājmākslā, lai godinātu māksliniecisko izcilību**, vienlaikus stiprinot prasmes, piekļuvi tirgum un profesionālos tīklus visā Eiropas izpildītājmākslas ekosistēmā.

Eiropas Valodu dienā²⁰ ES godina valodu daudzveidību kā Eiropas bagātā kultūras mantojuma iemiesojumu un demokrātijas stūrakmeni. **Valodu apguves un lingvistiskās**

¹⁵ [Eiropas Padome, 2023. gads. Brīvība radīt: mākslinieciskā brīvība Eiropā.](#)

¹⁶ [Padomes secinājumi par apdraudētiem un pārvietotiem māksliniekiem \(2023/C 185/09\).](#)

¹⁷ [2005. gada Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidību | Kultūras izpausmju daudzveidība.](#)

¹⁸ Programmas sadaļa “Media” arī ir atbalstījusi vairāk nekā 300 spēļu vai iegremdējošā satura vienību izstrādi, no kuriem daudzi ir saņēmušas prestižus apbalvojumus.

¹⁹ Finansētas no programmas “Radošā Eiropa” kultūras sadaļas: Eiropas Savienības kultūras mantojuma balva – *Europa Nostra*; Talantu balva “Eiropu pāršale mūzika”, ES Laikmetīgās arhitektūras balva – *Mies van der Rohe* balva, ES Literatūras balva un nesen izveidotā *Simone Veil* balva – ES ebreju kultūras mantojuma balva.

²⁰ [Eiropas Valodu diena | Eiropas Komisija](#), kopīga iniciatīva ar Eiropas Padomi.

daudzveidības veicināšana ir viens no programmas Erasmus⁺²¹ konkrētajiem mērķiem. Kultūras, audiovizuālo un jauno mediju (piemēram, videospēļu vai paplašinātās realitātes) jomā programma “Radošā Eiropa” ir pastāvīgi veicinājusi Eiropas satura daudzveidību un apriti, kā arī auditorijas paplašināšanos.

Tiešsaistes satura “*Ražots Eiropā*” aktīva popularizēšana ir būtiska, lai digitālā auditorija varētu atklāt un novērtēt tā bagātību un daudzveidību. Ar regulatīviem un politiskiem pasākumiem ir panākts ievērojams progress. Piemēram, 2018. gadā pārskatot Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu (AVMPD)²², tika nostiprināta Eiropas audiovizuālā satura pamanāmība un uzsvars attiecībā uz “pieprasījumuvideo” (*VOD*), nodrošinot Eiropas darbu īpatsvaru katalogos vismaz 30 % apmērā un pieprasot raidorganizācijām nodrošināt lielāko daļu sava raidlaika Eiropas darbiem. Lielo datu un mākslīgā intelekta (MI) izmantošana var vēl vairāk veicināt daudzveidīga Eiropas satura atrodamību, kā izklāstīts MI pielietošanas stratēģijā²³.

Turklāt pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” finansētā pētniecība un inovācija stiprina kultūras un radošo nozaru noturību, virza ilgtspējīgu izaugsmi un izmanto tehnoloģijas un sadarbību, lai saglabātu un bagātinātu Eiropas kultūras un valodu daudzveidību.

Komisija turpinās aizsargāt un uzlabot Eiropas bagātīgo kultūras un valodas izpausmju klāstu. Lai to atbalstītu, tā pilnībā izmantos pētniecības, inovācijas un tehnoloģiju potenciālu. Pēc tam, kad tiks publicēts pētījums par šo pašu tematu²⁴, tā padziļinās **pētniecību un atbalstīs investīcijas Eiropā radīta daudzveidīga tiešsaistes kultūras satura atrodamībā**, lai veicinātu tā patēriņu ES un ārpus tās, īpašu uzmanību pievēršot Eiropas mūzikas un literārajam saturam tiešsaistē.

3.3. Līdzdalības kultūrā un piekļuves kultūrai paplašināšana

Līdzdalība kultūrā un piekļuve kultūras pasākumiem ir būtiska, lai veicinātu aktīvu pilsoniskumu, un ir jebkuras demokrātiskas un iekļaujošas sabiedrības pamatpīlārs.

Dažas dalībvalstis jau ir ieviesušas kultūras kartes, kas paredzētas, lai uzlabotu kultūras piekļūstamību, jo īpaši jauniešiem. ES finansējums, jo īpaši **programmas “Radošā Eiropa” ietvaros, arī ir veicinājis piekļuvi kultūrai dažādos veidos**, piemēram, ar sadaļas “Media” starpniecību atbalstot kino kartes kinoteātros, kas pieder pie Eiropas kinoteātru tīkla vairākās ES valstīs. Tādas iniciatīvas kā **Eiropas kultūras mantojuma dienas²⁵ vai DiscoverEU kultūras maršruts²⁶** ir paplašinājušas iespējas iepazīt Eiropas plašo kultūras mantojumu.

Tomēr vēl ir jāpanāk progress. 51 % eiropiešu pēdējo 12 mēnešu laikā nav iesaistījušies māksliniecišķās darbībās ne individuāli, ne grupā^{27,28}. Tāpēc Komisija vēl vairāk uzlabos jauniešu piekļuvi kultūras mantojumam visā Eiropā, i) izveidojot **brīvprātīgu sistēmu jauniešiem paredzētu un valsts līmenī izsniegtu kultūras un kultūras mantojuma karšu savstarpējai atzīšanai**, ii) popularizējot **DiscoverEU kultūras maršrutu** jauniešu vidū un

²¹ [Reģionālo un minoritāšu valodu atbalsta projektu piemēri: programmas Erasmus+ un programmas “Radošā Eiropa” līdzfinansēto projektu apkopojums.](#)

²² Direktīva (ES) 2018/1808.

²³ COM(2025) 723 final.

²⁴ Pētījums, kas minēts ES 2023.–2026. gada darba plānā kultūras jomā (OV C 466, 7.12.2022.).

²⁵ [Eiropas kultūras mantojuma dienas | Eiropas kultūras mantojuma dienas](#), ko līdzfinansē ES un Eiropas Padome.

²⁶ [DiscoverEU kultūras maršruts | Eiropas Jaunatnes portāls](#) iedvesmo jauniešus saskaņot savu ceļojuma maršrutu ar kultūras un kultūras mantojuma objektiem. *DiscoverEU* finansē no programmas Erasmus+.

²⁷ [Kultūras statistika – līdzdalība kultūrā. Statistikas skaidrojums – Eurostat.](#)

²⁸ [Eiropiešu attieksme pret kultūru – 2025. gada maijs – Eurobarometra aptauja.](#)

iii) **palielinot kultūras piedāvājumu**, kas pieejams, izmantojot pašreizējo **ES jauniešu atlaižu karti** saskaņā ar programmu *Erasmus+*.

Līdzdalību ietekmē vairāki citi faktori – sākot ar sociālekonomisko statusu un beidzot ar invaliditāti, etnisko piederību, dzimumu, vecumu un ģeogrāfisko atrašanās vietu²⁹. Lai paplašinātu un uzlabotu līdzdalības kultūrā kvalitāti, ES un tās dalībvalstīm būtu jānovērtē, kā politika, piemēram, politika, kas saistīta ar zinātņu, veselību, vidi, izglītību, apmācību un sociālo kohēziju, var veicināt iesaistīšanos kultūrā. Eiropa turpinās uzņemties vadošo lomu un radīt vienlīdzīgas iespējas, izmantojot pastāvīgas investīcijas un iekļaujošu un piekļūstamu kultūras infrastruktūras un programmu dizainu. Ņemot vērā iepriekš minēto, Komisija sagatavos ziņojumu, lai palīdzētu dalībvalstīm **palielināt personu ar invaliditāti līdzdalību un atbalstu tām kultūrā**.

4. ES, kas dod iespējas māksliniekiem un kultūras nozares profesionāļiem un atbalsta cilvēkus

Kultūras dzīve plaukst tad, kad sabiedrība rada apstākļus, kas ļauj indivīdiem un māksliniekiem eksperimentēt un rīkoties netradicionāli. Tam ir vajadzīgi taisnīgi darba apstākļi māksliniekiem un kultūras nozares profesionāļiem, droša darba vide bez jebkādas vardarbības, kā arī pienācīga izglītība, apmācība un prasmes. Tajā pašā laikā ir svarīgi pievērsties realitātei, ar ko saskaras jaunieši, tostarp jaunie mākslinieki, lai veidotu kultūras ziņā bagātu Eiropu, kura patiesi augstu vērtē savus iedzīvotājus. ES ir jāveicina izglītība mākslas jomā un iekļaujoša un droša piekļuve kultūrai bērniem, jauniešiem un nepietiekami pārstāvētām grupām.

4.1. Pienācīgu darba apstākļu nodrošināšana

Daudzi kultūras darbinieki joprojām saskaras ar grūtībām praksē izmantot līdzvērtīgas tiesības un aizsardzību.

Kultūras un radošajās nozarēs 2024. gadā visā ES bija nodarbināti 7,9 miljoni cilvēku, kas ir 3,8 % no ES kopējā nodarbinātības apjoma. Tomēr darbaspēka sastāvs un nodarbinātības veidi ir ļoti atšķirīgi³⁰. Ārštata darbs un pašnodarbinātība ir izplatītāka nekā citās nozarēs – gandrīz trešdaļa kultūras darbinieku visā ES ir pašnodarbinātie, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedz kopējo ES vidējo rādītāju³¹. Darba līgumu ilgums parasti ir īsāks un mazāk stabils salīdzinājumā ar līgumiem tradicionālākās nodarbinātības nozarēs. To personu īpatsvars, kurām ir pastāvīgs līgums, ir par 15,2 procentpunktiem mazāks nekā vispārējā darba tirgū³². Turklāt māksliniekiem un rakstniekiem retāk ir tikai viens darbs³³, un vairāk nekā puse audiovizuālo darbu autoru (režisori, scenāristi u. c.) ilgstoši ir bez apmaksāta darba³⁴. Pieejamie dati un pārbaužu rezultāti liecina par ievērojamu nedeklarēta darba līmeni šajās nozarēs³⁵.

Darba apstākļi kultūras jomā bieži vien ir nestabili³⁶, un mākslinieki un kultūras profesionāļi bieži vien ir izslēgti no sociālās aizsardzības vai arī sociālā aizsardzība uz viņiem attiecas tikai daļēji. Slikti darba apstākļi ir arī viens no faktoriem, kas negatīvi ietekmē profesionāļu

²⁹ [Kultūras statistika – līdzdalība kultūrā. Statistikas skaidrojums – Eurostat.](#)

³⁰ [Kultūras statistika – nodarbinātība kultūras jomā. Statistikas skaidrojums – Eurostat.](#)

³¹ Turpat.

³² Turpat.

³³ Turpat.

³⁴ [Mākslinieku un kultūras un radošo profesiju pārstāvju statuss Eiropā – Eiropas Audiovizuālā observatorija.](#)

³⁵ [Nodarbinātības iezīmes un nedeklarēts darbs kultūras un radošajās nozarēs – Eiropas Darba iestāde.](#)

³⁶ Saskaņā ar [Panteja 2024. gadā veikto aptauju](#) 68 % apsekoto mākslinieku un kultūras un radošo nozaru profesionāļu ir vairāk nekā viens darbs, un 71 % nav piekļuves pietiekamai sociālajai aizsardzībai – jo īpaši tas attiecas uz ārštata un pašnodarbinātajiem māksliniekiem.

psiholoģiskā veselību. Profesionāļi ar invaliditāti joprojām saskaras ar daudziem šķēršļiem, kas liedz viņiem veikt savu darbu uz vienlīdzīgiem pamatiem ar citiem. Kultūras nozarēs joprojām vērojamas atšķirības starp dzimumiem darba samaksas ziņā, un zemu atalgojumu saņem vairāk sievietes nekā vīrieši³⁷.

Pēdējos gados dalībvalstīs ir notikušas nozīmīgas norises – vairākas valstis ir pieņēmušas tiesību aktus par mākslinieku statusu vai citus īpašus pasākumus mākslinieku atbalstam, piemēram, izstrādājušas politiku un hartas par atalgojumu un darba apstākļiem. ES līmenī Komisija atbalstīja dažādus pētījumus, ekspertu grupas un darbseminārus, kuros aktīvi iesaistījās dalībvalstis³⁸, iesaistot kultūras nozares pusi, kā arī nodarbinātības un sociālo lietu pusi, ieinteresētās personas, sociālos partnerus un Eiropas Parlamentu³⁹.

Ir svarīgi pastiprināt rīcību ES līmenī, lai uzlabotu mākslinieku darba apstākļus. Komisija ierosinās **ES Mākslinieku hartu, lai izklāstītu pamatprincipus, norādījumus un saistības attiecībā uz taisnīgiem darba apstākļiem** šajās nozarēs un palielinātu atbilstību un pārskatatbildību, jo īpaši attiecībā uz kultūrai paredzētā ES finansējuma saņēmējiem. Tā organizēs **ES augsta līmeņa viedokļu apmaiņu ar ieinteresētajām personām un sociālajiem partneriem**, un tās rezultātus izmantos hartas izstrādē.

Turklāt, lai uzlabotu darba apstākļus, māksliniekiem ir jābūt skaidrai izpratnei par savām tiesībām, arī par tiesisko un līgumisko regulējumu, kas reglamentē viņu darbu. Šajā nolūkā Komisija atbalstīja **tiešsaistes rīka “Šādi mēs strādājam” ieviešanu platformā Creatives Unite**, kas sniedz ieskatu tiesiskajā un politiskajā regulējumā, kurš ietekmē mākslinieku statusu, sociālo nodrošinājumu un darba attiecības⁴⁰. Tā arī sadarbosies ar **iniciatīvu Creators Learn Intellectual Property**, ko izstrādājusi Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācija un kas piedāvā atbalstu radošo nozaru profesionāļiem intelektuālā īpašuma jautājumos.

4.2. Pārrobežu mobilitātes veicināšana kultūras jomā

Pārrobežu sadarbībai un mobilitātei ir būtiska nozīme gan mākslinieku karjerā, gan Eiropas kultūras telpas attīstībā, veicinot sakarus un dialogu starp radošo nozaru profesionāļiem un ar iedzīvotājiem. Tā arī kalpo par katalizatoru konkurētspējai un piekļuvei jauniem tirgiem, atvieglo kultūras un radošo darbu brīvāku apriti pāri robežām un ļauj sasniegt plašāku auditoriju, kā arī palielina Eiropas radošās ekonomikas izaugsmi un mērogu.

Atbalsts pārrobežu sadarbībai ir bijis programmas “Radošā Eiropa” centrā, un laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam vairāk nekā 22 000 profesionāļu ir guvuši starptautisku pieredzi. Mobilitātes iespējas ir paplašinājušās līdz ar **mobilitātes shēmas “Kultūra – Eiropas dzinējspēks”**⁴¹ uzsākšanu. No 2022. līdz 2025. gadam shēma ir jau atbalstījusi vairāk nekā 6000 mākslinieku un kultūras nozaru profesionāļu no 40 valstīm un palīdzējusi izveidot vairāk nekā 280 mākslinieku rezidences, kurās tika uzņemti vairāk nekā 1000 individuālie mākslinieki.

Tomēr vairāki šķēršļi joprojām ierobežo šo ieguvumu pilnīgu izmantošanu. Kultūras organizācijas, mākslinieki un profesionāļi saskaras ar administratīvām problēmām, kas saistītas ar lielām izmaksām un kas kavē pārrobežu mobilitāti. Piemēram, māksliniekiem, kuri vēlas

³⁷ Dati par 2022. gadu. Lai gan ES pēdējā desmitgadē tika reģistrēta vismazākā dzimumu atšķirība kultūras nozares nodarbinātībā, saskaņā ar [Eurostat datiem](#) 2022. gadā šis līdzsvars neatspoguļojas darba samaksā. [Kultūras statistika – dzimumu līdztiesība. Statistikas skaidrojums – Eurostat.](#)

³⁸ [Mākslinieku un kultūras un radošo profesiju pārstāvju statuss un darba apstākļi – ES Publikāciju birojs; Kultūras un radošo nozaru darba apstākļu kartēšana ES.](#)

³⁹ Eiropas Parlaments ir bijis viens no galvenajiem atbalsta pautējiem [Mākslinieku un kultūras un radošo industriju darbinieku sociālajam un profesionālajam stāvoklim paredzētajai ES sistēmai \(C/2024/4208\).](#)

⁴⁰ [Šādi mēs strādājam – Kultūras un radošo nozaru darba apstākļu kartēšana ES \(creativesunite.eu\).](#)

⁴¹ [Kultūra – Eiropas dzinējspēks, Kultūra un radošums.](#)

apceļot Eiropu, ir jāpārvar šķēršļi, kas izriet no noteikumiem, kuri saistīti ar dažādiem nodarbinātības un sociālā nodrošinājuma noteikumiem, iespējamo nodokļu dubulto uzlikšanu un pārrobežu pakalpojumu sniegšanas sarežģītību. Vīzas un darba atļaujas trešo valstu valstspiederīgajiem bieži rada papildu šķēršļus aprītei un palielina izmaksas.

Ar gaidāmo **taisnīgas darbaspēka mobilitātes paketi** Komisija ierosinās iniciatīvas, kas modernizēs, vienkāršos un digitalizēs darbaspēka mobilitātes un brīvas pārvietošanās noteikumus un procedūras. Šīs iniciatīvas, piemēram, **Eiropas sociālā nodrošinājuma karte**, sniegs tiešus ieguvumus tiem, kas piedalās pārrobežu mobilitātē kultūras jomā. **Būtiska nozīme ir pastāvīgām ES investīcijām mobilitātē**, cita starpā **palielinot atbalstu shēmai “Kultūra – Eiropas dzinējspēks”**.

4.3. Iespēja jauniešiem paust viedokli kultūras pārvaldības struktūrās, vienlaikus atbalstot gados jaunus un topošos talantus

Jauniešiem ir izšķiroša nozīme pašreizējās un nākotnes kultūras veidošanā. Viņu skatījums izaicina tradicionālo praksi un paplašina mākslinieciskās izpausmes apvāršņus, kas ir būtiski radošuma attīstībai un atjaunošanai.

Jaunieši ir jāatzīst par kultūras kopienas neatņemamu daļu. Investīcijām jauniešu vadītās un kopienai piederošās radošajās telpās vajadzētu veidot nozīmīgu daļu no kultūras infrastruktūras attīstības stratēģijām. Piešķirot jauniešiem būtisku lomu politikas veidošanas procesos, viņi iegūst iespēju aizstāvēt savas kultūras tiesības.

Komisija turpinās atbalstīt jauniešu jēgpilnu līdzdalību ES politikas veidošanā, izmantojot savus jau izveidotos instrumentus. Turklāt tā izveidos **jauniešu kultūras vēstnieku tīklu**, lai apspriestu kultūras politikas jautājumus. Ar gaidāmo **starppaaudžu taisnīguma stratēģiju** Komisija plāno veicināt **starppaaudžu mācīšanos, izmantojot mantojuma un valodu saglabāšanu un kultūras virzītu inovāciju**.

Kultūras politikas veidošanā visā Eiropā lielāka uzmanība būtu jāpievērš arī gados jauniem un topošiem māksliniekiem un gados jauniem kultūras nozares profesionāļiem. Komisija turpinās atbalstīt un veicināt mērķtiecīgas pieejas, cita starpā izmantojot **platformas shēmu** programmas “Radošā Eiropa” kultūras sadaļā un īpašas **stažēšanās programmas Erasmus+ ietvaros**.

4.4. Kultūras un mākslas izglītības nodrošināšana

Kultūra un izglītība ir savstarpēji cieši saistītas. Iesaiste izglītībā ir būtiska kultūras iestādēm, un mākslai ir būtiska nozīme izglītībā un cilvēka attīstībā jau no agrīna vecuma⁴². Kultūras un mākslas izglītības kā pamatkomponentu integrēšana formālajā, neformālajā un ikdienējā izglītībā un apmācībā veicina izglītojamo pārliecību par savām spējām ietekmēt procesus, uzlabo viņu radošo izpausmi, akadēmiskos sasniegumus, kritisko domāšanu un labbūtību. Programma *Erasmus+* ir veicinājusi daudzus projektus kultūras un mākslas izglītības jomā, arī sadarbību ar muzejiem un bibliotēkām.

Līdzdalība kultūras pasākumos ir cieši saistīta ar pilsonisko līdzdalību un palīdz cilvēkiem attīstīt pašapziņu, empātiju, iecietību un komunikācijas prasmes. Komisija izstrādās **savstarpējas mācīšanās projektu, lai stiprinātu skolēnu pilsonisko līdzdalību un demokrātiska pilsoniskuma apziņu**, izmantojot kultūru gan skolās, gan ap tām.

Formālajā izglītībā un mūzikā izglītībā kultūra būtu jāizmanto, lai attīstītu būtiskas radošās prasmes, arī prasmes, kas ir kritiski svarīgas ES, lai novērstu inovācijas plaisu un sagatavotu

⁴² [Padomes Ieteikums par jaukta tipa mācīšanās pieejām kvalitatīvai un iekļaujošai pamatizglītībai un vidējai izglītībai \(2021/C 504/03\)](#).

jauniešus strauji mainīgajai ekonomikai un nākotnes darba tirgum. Mākslas izglītība un apmācība var arī radīt plašāku ietekmi, iedvesmojot skolas un ģimenes apmeklēt kultūras iestādes, muzejus, teātrus un bibliotēkas un izmantot tās kā radošas mācību telpas. Tomēr mākslas un kultūras izglītībai skolā bieži ir zems statuss, tai nav pietiekamu resursu, dažās dalībvalstīs tā atrodas politikas perifērijā un tās finansējums bieži vien tiek samazināts budžeta ierobežojumu laikā.

Ir jāstiprina mākslas un kultūras izglītības nodrošināšana un jāuzlabo tās kvalitāte. Komisija **veicinās ciešāku starpnozaru sadarbību starp kultūras un izglītības politiku**. Tā veicinās partnerības starp māksliniekiem, kultūras iestādēm, kopienas kultūras organizācijām, skolām un neformālās izglītības sniedzējiem, kā arī sekmēs tautas mākslas un kultūras izglītības projektus.

Komisija, izmantojot prasmju savienību, vēršas pret grāmatu lasīšanas ievērojamo samazināšanos. Tā izmantos dalībvalstu ekspertu neseno darbu un lasīšanas veicināšanas iniciatīvas, piemēram, **Eiropas Autoru dienu**⁴³, **atsaucoties arī uz bibliotēku svarīgo lomu** un izmantojot to speciālās zināšanas. 2026. gadā plānotā **ES Rakstpratības koalīcija** veicinās šā svarīgā mērķa sasniegšanu⁴⁴.

4.5. Veselības un labbūtības uzlabošana ar kultūras palīdzību

Kultūras prakse uzlabo individuālo, kopienas un sabiedrības veselību, labbūtību un dzīves kvalitāti. Kultūras un veselības iniciatīvu integrēšana ir izrādījusies efektīva kopienas saišu, emocionālās un fiziskās noturības stiprināšanā, psihoemocionālās veselības veicināšanā un vientulības apkarošanā⁴⁵, kas var palīdzēt risināt bērnu un jauniešu psihoemocionālās veselības problēmas.

Komisijas 2023. gada visaptverošajā pieejā psihoemocionālajai veselībai⁴⁶ tika sperts pirmais solis, atzīstot, ka mākslas un kultūras politika uzlabo individuālo un sabiedrības psihoemocionālo veselību un labbūtību un atbalsta psihoemocionālās veselības noturību. Tajā tika noteikts, ka sociāli ieteikumi apmeklēt kultūras pasākumus primārās aprūpes vidē ir viena no inovatīvām pieejām šajā jomā. ES finansēti projekti šajā jomā ir nodrošinājuši papildu zināšanas⁴⁷, palīdzējuši apzināt paraugpraksi un palielināt sabiedrības informētību.

ES dalībvalstu kultūras un veselības ekspertu 2025. gada politikas ieteikumos⁴⁸ tika aicināts veikt drosmīgus pasākumus, piemēram, izveidot starpnozaru stratēģijas, nodrošināt ilgtspējīgu finansējumu pētniecības veicināšanai un garantēt vienlīdzīgu piekļuvi. Komisija ar ekspertu atbalstu izstrādās **ES pamatnostādnes par kultūru, veselību un labbūtību** politikas veidotājiem un ieinteresētajām personām. Tā arī turpinās veicināt regulāru labas prakses apmaiņu šajā jomā, atbalstot pārrobežu sadarbību ar programmu “Radošā Eiropa”.

5. ES, kas izmanto kultūru un kultūras mantojumu, lai kļūtu konkurētspējīgāka, noturīgāka un saliedētāka

⁴³ [Eiropas Autoru diena – Kultūra un radošums](#).

⁴⁴ Par Eiropas Rakstpratības koalīciju tika paziņots [Pamatprasmju rīcības plānā](#), Eiropas Komisija, 2025. gada marts.

⁴⁵ [Kādi ir pierādījumi par mākslas lomu veselības un labbūtības uzlabošanā? Pārskats](#), PVO, 2019. gads.

⁴⁶ [Visaptveroša pieeja garīgajai veselībai – Eiropas Komisija](#).

⁴⁷ Tāpat kā projekts *CultureForHealth*.

⁴⁸ Eiropas Komisija: Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, *Kultūra un veselība – laiks rīkoties*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025. gads, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/0432398>.

Kultūras un radošās nozares un industrijas ir vienas no Eiropas dinamiskākajām ekonomikas nozarēm, kas veicina inovāciju un konkurētspēju, rada darbvietas un uzlabo mūsu pilsētu un reģionu pievilcību. Digitālo tehnoloģiju jaunuzņēmumi ļoti aktīvi darbojas kultūras un radošajās nozarēs⁴⁹. Kultūra arī rada būtisku papildu ietekmi uz izaugsmi citās nozarēs. Piemēram, kultūrtūrisms veido 40 % no visa Eiropas tūrisma⁵⁰.

Eiropas kultūras un radošā satura radīšanai joprojām piemīt neizmantots potenciāls gan ES vienotajā tirgū, gan pasaulē. Lai izmantotu kultūras un radošo nozaru un industriju potenciālu un ieguldījumu ES konkurētspējā, tās ir jāatbalsta visā pārkārtošanās laikā, ar ko tās saskaras. Tas jādara tā, lai nodrošinātu daudzveidības veicināšanu, autoru tiesību aizsardzību, pienācīgu ētikas standartu ievērošanu un kultūras mantojuma, arī digitālā mantojuma, aizsardzību.

Papildus transversāliem pasākumiem, kas piemērojami dažādās nozarēs, atsevišķas nozares saskaras ar konkrētām problēmām un vajadzībām, ko Komisija turpinās risināt, izmantojot nozaru iniciatīvas, pārbaudītus sadarbības formātus⁵¹ un finansējuma plūsmas⁵², kuras atbilst vispārējiem politikas mērķiem.

5.1. Digitālo tehnoloģiju un MI izmantošana kultūras un radošajās nozarēs un industrijās

Kultūras un radošās nozares un industrijas gūst labumu no digitālajām tehnoloģijām, un šīs tehnoloģijas pārveido šīs nozares un industrijas. Jo īpaši mākslīgais intelekts maina to, kā kultūra tiek radīta, ir piekļūstama un tiek pieredzēta. Tas piedāvā jaunas iespējas inovācijai un auditorijas iesaistei, cita starpā atbalstot kultūras mantojumu, nodrošinot atjaunošanu, rekonstrukciju, saglabāšanu, adaptīvu atkalizmantošanu virtuāliem produktiem un lietotāju labāku iesaisti. Tajā pašā laikā MI rada arī jaunas problēmas, jo īpaši attiecībā uz autortiesībām un ar autortiesībām aizsargāta satura neatļautu izmantošanu ģeneratīvo MI modeļu apmācībā, ētisku izmantošanu, kultūras daudzveidību, darbvietu pārvietošanu, taisnīgu atlīdzību radītājiem un prasmju vajadzībām. Turklāt ir svarīgi pievērst uzmanību tādiem jautājumiem kā MI radīta satura izplatīšana, piekļuve datiem un finansējumam un atkarība no trešo valstu tehnoloģijām. MI ieviešana kultūras un radošajās nozarēs joprojām ir nevienmērīga⁵³, un tas arī palielina vajadzību attīstīt padziļinātas prasmes.

Tālredzīga un labvēlīga normatīvā vide ir būtiska Eiropas kultūras un radošajām nozarēm un industrijām. ES ir izstrādājusi tiesisko regulējumu⁵⁴, kas atbalsta autorus un citus nozares dalībniekus, investējot jaunradē un radošos talantos, aizsargājot radošo saturu, atbalstot taisnīgu atlīdzību un nosakot uzticama un cilvēkcentrēta MI standartus.

⁴⁹ No visām industriālajām ekosistēmām kultūras un radošās nozares kopā ar veselības un mobilitātes nozari piesaista vienu no lielākajiem tehnoloģiju jaunuzņēmumu īpatsvaram. Plašāka informācija: [Eiropas Komisija, “Gada ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju”, 2024. gads.](#)

⁵⁰ [Apvienoto Nāciju Organizācijas Pasaules Tūrisma organizācija \(UNWTO\), “Ziņojums par tūrisma un kultūras sinerģijām”, 2018. gads.](#) Turklāt saskaņā ar (UNWTO) 2021. gada ziņojumu populārās filmās vai televīzijas raidījumos rādītu vietu apmeklētība ir palielinājusies vidēji par 25–40 %.

⁵¹ Piemēram, [ekspertu grupa kultūras mantojuma jautājumos](#), [Eiropas Kino forums](#) vai [iniciatīva “Eiropu pāršalc mūzika”](#).

⁵² Piemēram, programmas “Radošā Eiropa” sadaļa “Media”, kas aptver audiovizuālo nozari, vai mērķorientēts finansējums, kuru programmas “Radošā Eiropa” kultūras sadaļā nodrošina izpildītājmākslai (*Perform Europe*).

⁵³ 51 % videospēļu uzņēmumu, 39 % audiovizuālo uzņēmumu un 35 % ziņu mediju uzņēmumu ir pieņēmuši MI balstītus risinājumus. 2025. gada ziņojums par Eiropas mediju nozares perspektīvu | Eiropas digitālās nākotnes veidošana.

⁵⁴ Tas jo īpaši ietver [Direktīvu \(ES\) 2019/790](#), [Direktīvu \(ES\) 2018/1808](#), [Regulu \(ES\) 2022/2065](#), [Regulu \(ES\) 2022/1925](#), [Regulu \(ES\) 2024/1689](#) un [Regulu \(ES\) 2024/1083](#).

2019. gada Direktīva par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū⁵⁵ palīdz atbalstīt inovāciju, vienlaikus ļaujot autoriem kontrolēt sava satura izmantošanu. MI akta mērķis cita starpā ir nodrošināt MI izstrādi un ieviešanu, ievērojot autoru tiesības, saskaņā ar Autortiesību direktīvu. Komisija turpinās veicināt ar autortiesībām saistīto MI akta aspektu īstenošanu un pārredzamības prasību īstenošanu attiecībā uz MI radītu saturu, kā arī tekstizraces un datizraces izņēmumu efektīvu īstenošanu⁵⁶. Ir vajadzīga arī skaidra ES nostāja attiecībā uz starptautisko noteikumu piemērošanu autoratlīdzības maksājumiem.

MI pielietošanas stratēģija⁵⁷ atbalstīs MI ieviešanu kultūras, radošajās un mediju nozarēs konkrētos izmantošanas gadījumos, piemēram, virtuālos produktus, interaktīvos un iegremdējošos medijus, kultūras satura (jo īpaši mūzikas un rakstpratības satura) atrodamību un kultūras objektu un artefaktu 3D digitālos dvīņus. MI pielietošanas stratēģijā ir arī paziņots, ka ir sākts pētījums par juridiskajām problēmām, kas saistītas ar MI radītu saturu, un tehnoloģiskiem risinājumiem, kā novērst un mazināt riskus, kas saistīti ar autortiesību pārkāpumiem MI radītajā saturā. Turklāt Komisija pārskatīs 2019. gada DVT Autortiesību direktīvu un turpinās uzraudzīt tirgus un tehnoloģiju attīstību, kā arī izskatīs iespējamo vajadzību vēl vairāk uzlabot autortiesību tiesisko regulējumu, lai risinātu tirgus un tehnoloģiju attīstības radītās problēmas.

Lai atbalstītu šo darbu, Komisija plāno izstrādāt **jaunu mākslīgā intelekta stratēģiju kultūras un radošajām nozarēm** un ņemt vērā to īpašās vajadzības turpmākajā digitālajā politikā, lai Eiropa varētu izmantot savu kultūras bagātību un cilvēka radošumu apvienojumā ar tehnoloģisko progresu.

Digitālajai izglītībai, pratībai un prasmēm ir būtiska nozīme, lai kritiski un radoši iesaistītos digitālajā kultūras vidē. Prasmju savienība nostiprina izglītības un apmācības centrālo lomu ES konkurētspējas un suverenitātes uzlabošanā. Pamatojoties uz Digitālās izglītības rīcības plāna sasniegumiem, ceļvedis par digitālās izglītības un prasmju nākotni 2030. gadam palīdzēs paplašināt un padziļināt digitālās prasmes radošumam, iegremdējošai pieredzei un mākslinieciskajai inovācijai, digitalizācijai, medijpratībai, izpratnei par kiberdrošību un daudzvalodu digitālajai piekļuvei. Komisija nodrošinās piekļuvi praktiskām MI pratības apmācībām un atbalstīs daudzdisciplīnu profilu apmācību digitāli intensīvākās nozarēs, kurām ir vajadzīgi MI nozaru talanti, arī kultūras, radošajās un mediju nozarēs.

Digitālās pārveides izmantošana ietver arī kultūras nozaru inovācijas potenciāla turpmāku atraisīšanu, jo īpaši izmantojot ES projektus, ko finansē no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” līdzekļiem, vai augstākās izglītības iestāžu darbu zināšanu trūkuma novēršanā un uzņēmējdarbības veicināšanā.

5.2. Kultūras virzītas reģionālās, teritoriālās un vietējās attīstības veicināšana

⁵⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/790 (2019. gada 17. aprīlis) par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā vienotajā tirgū un ar ko groza Direktīvas 96/9/EK un 2001/29/EK.

⁵⁶ Komisija ir atvieglusi tāda prakses kodeksa izstrādi, kurā sīki izklāstīti vispārīga lietojuma MI (*GPAl*) noteikumi, kas tika apstiprināti kā piemēroti, lai nodrošinātāji varētu uz tiem pašauties, pierādot savu MI aktā noteikto pienākumu izpildi. Tā arī pieņēma *GPAl* modeļu nodrošinātājiem paredzētu veidni, kurā tie var apkopot saturu, kas izmantots to modeļu apmācībai. Pašlaik tiek veikts pētījums par iespēju izveidot izņēmumu reģistru saskaņā ar tekstizraces un datizraces (*TDM*) izņēmumu, un ir plānots vēl viens pētījums, lai palīdzētu novērtēt Direktīvas par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū noteikumus, ietverot *TDM* izņēmumu. Turklāt Komisija ir sākusi procesu, lai izstrādātu jaunu prakses kodeksu MI radīta satura pārredzamībai saskaņā ar MI akta 50. pantu.

⁵⁷ COM(2025) 723 final.

Kultūras iespējām un infrastruktūrai jābūt vienlīdzīgi pieejamām visās dalībvalstīs, reģionos un teritorijās, arī perifēros, lauku, salu, piekrastes un attālos apgabalos, kā arī ES tālākajos reģionos, kas saskaras ar tādām problēmām kā depopulācija, sabiedrības novecošana, ģeogrāfiskie šķēršļi un mazāks skaits pakalpojumu, kas ir arī ierobežotāki. Tomēr aptuveni 38 % eiropiešu lauku apvidos uzskata, ka attālums no kultūras pasākumu norises vietām ir šķērslis piekļuvei⁵⁸.

Šo trūkumu novēršana ir būtiska, lai pilnībā atraisītu kultūras sociālo potenciālu un atbalstītu faktiskās tiesības palikt. Lai to panāktu, ir vajadzīga kultūras politika un investīciju pasākumi, kas ir **iestrādāti plašākos integrētas teritoriālās attīstības plānos un īpaši pielāgoti vietējām vajadzībām. Kultūrtūrismam arī ir izšķiroša nozīme Eiropas kultūras mantojuma saglabāšanā un popularizēšanā.**

Šajā sakarā galvenā nozīme ir ES kohēzijas politikai. No 2021. līdz 2027. gadam vairāk nekā 5 miljardi EUR ir piešķirti tiešām investīcijām kultūras un kultūras mantojuma jomā reģionos un teritorijās, atbalstot vairāk nekā 24 000 kultūras, kultūras mantojuma un tūrisma objektu⁵⁹. Papildus tam kopējā lauksaimniecības politika (KLP) arī sniedz atbalstu kultūrai lauku apvidos. Šis atbalsts palīdz stiprināt kultūras nozīmi sociālekonomiskajā un teritoriālajā attīstībā. Komisija turpina veicināt darbu, lai nodrošinātu turpmāku progresu šajā jomā sadarbībā ar valsts, reģionālajām un vietējām iestādēm un attiecīgajām ieinteresētajām personām.

Raugoties nākotnē, **ES ilgtspējīga tūrisma stratēģija**⁶⁰ vēl vairāk veicinās ilgtspējīgu kultūrtūrismu kā katalizatoru kultūras mantojuma aizsardzībai, sociālajai kohēzijai, vidiskajai ilgtspējai un ekonomikas konkurētspējai visā Eiropā. Turklāt Komisija strādā pie tā, lai izstrādātu savstarpējas mācīšanās projektu nolūkā **paplašināt kultūras un radošo profesiju pārstāvju iespējas lauku apvidos ar mērķi palielināt reģionu pievilcību un noturēt tur jauniešus.** Tāpat **Jaunā Eiropas “Bauhaus” mehānisms 2025.–2027. gadam arī finansēs projektus, kuru mērķis ir atdzīvināt** apkaimes, izmantojot ilgtspējīgu, iekļaujošu un kvalitatīvu dizainu.

Kultūras atdzīvinošā loma ir tikpat acīmredzama pilsētu kontekstā. Pēdējo 40 gadu laikā **Eiropas kultūras galvaspilsētas (ECOC)**⁶¹ ir sekmīgi stimulējušas kultūras piedāvājumu uzņēmējās pilsētās. Tas ir uzlabojis kultūras dzīvīgumu, veicinājis ekonomikas izaugsmi un nostiprinājis kopienas saites pilsētās visā Eiropā. Pamatojoties uz šiem panākumiem, Komisija joprojām ir apņēmības pilna virzīt šo iniciatīvu un ierosinās **jaunu juridisko pamatu, lai turpinātu šo darbību un stiprinātu ECOC pēc 2033. gada.**

5.3. Kultūras mantojuma aizsardzība, saglabāšana un popularizēšana, vienlaikus stiprinot kohēziju un noturību

Kultūras mantojuma, arī tā digitālās dimensijas, veicināšana, saglabāšana un aizsardzība joprojām ir viena no galvenajām prioritātēm ES politikas veidošanā un finansēšanā, ko atbalsta ar tādām iniciatīvām kā Eiropas kultūras mantojuma zīme, Eiropas kultūras mantojuma dienas, Eiropas kultūras mantojuma balva/*Europa Nostra* balva un Eiropas kultūras mantojuma centrs. Pamatojoties uz šiem sasniegumiem, Komisija **atjaunos un stiprinās Eiropas kultūras mantojuma zīmi**, lai nodrošinātu tās turpmāko atbilstību.

⁵⁸ [Eiobarometra speciālpapjuma Nr. 562 par eiropiešu attieksmi pret kultūru.](#)

⁵⁹ Dati par ES piešķirumiem kultūrai un kultūras mantojumam no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (arī no tā *Interreg* sadaļas “Eiropas teritoriālā sadarbība”) tika iegūti 2025. gada 8. septembrī. Skaitļi ietver tikai tiešos piešķirumus.

⁶⁰ [ES tūrisma stratēģija.](#)

⁶¹ [Eiropas kultūras galvaspilsētas – Kultūra un radošums.](#)

Komisija **atbalsta kultūras mantojuma nozares digitalizāciju un digitālo pārveidi**, izmantojot tādas iniciatīvas kā *Europeana*, kas tagad ietver vairāk nekā 65 miljonus digitālo vienību⁶², un kultūras mantojuma mākonis⁶³ vai **vienotā Eiropas kultūras mantojuma datu telpa**⁶⁴. Šīs darbības uzlabo piekļuvi kvalitatīviem datiem (ietverot 3D datus), veicina atkalizmantošanu dažādās nozarēs un paātrina jauno tehnoloģiju ieviešanu, izmantojot apmācības un prasmju pilnveides iespējas. Komisija turpinās atbalsta darbības šajā jomā.

Kultūras mantojums saskaras ar vairākiem riskiem: cilvēka izraisītām katastrofām, piemēram, bruņotiem konfliktiem, klimata pārmaiņām un vides degradāciju, kā arī dabas apdraudējumiem⁶⁵, par ko liecina Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, nesenie dabas ugunsgrēki, zemestrīces un plūdi visā Eiropā. Tādēļ ir steidzami jāizstrādā un jāīsteno krīzgatavības un riska pārvaldības plāni, sadarbības mehānismi un procedūras kultūras un mantojuma jomā.

Saskaņā ar ES 2023.–2026. gada darba plānu kultūras jomā un ES sagatavotības savienības stratēģiju⁶⁶ ES uzlabo sadarbību un sagatavotību, izmantojot tādus mehānismus kā ES civilās aizsardzības mehānisms un tādas iniciatīvas kā *PROCULTHER*⁶⁷ un *ICCROM*⁶⁸ vadītais *READY* projekts⁶⁹, kas stiprina dalībvalstu spējas efektīvi pārvaldīt katastrofu, ar klimatu saistītu ekstremālu notikumu un konfliktu radītos riskus kultūras mantojumam. Šajā jomā ar programmas “Apvārsnis Eiropa” starpniecību tiek atbalstīta revolucionāra pētniecība, un Komisija ir uzkrājusi praktisku pieredzi, vienlaikus atbalstot Ukrainas kultūras mantojumu un māksliniekus. Komisija turpinās sadarboties ar dalībvalstīm, lai nodrošinātu vērtīgā digitālā mantojuma (arī jau sākotnēji digitāli radītā mantojuma) saglabāšanu un nepārtrauktu piekļuvi tam, ņemot vērā riskus un uzlabojot digitālā kultūras mantojuma saglabāšanu ārpus valstu robežām, kas kļūst arvien svarīgāk, ņemot vērā pieaugošos dabas apdraudējumus, kibberdraudus un citus apdraudējumus.

Kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanai ir arī būtiska nozīme kultūras mantojuma un kolektīvās atmiņas aizsardzībā. Tādi noziegumi kā zādzība, nelikumīgi izrakumi, izlaupīšana un viltošana tiešā veidā ietekmē kopienu identitāti, kohēziju un noturību, jo īpaši krīzes un konfliktu zonās, un tie var būt ienesīgi organizētajai noziedzībai, dažām konflikta pusēm vai teroristiem. Kultūras priekšmeti var būt pievilcīgi tādu saistītu noziegumu veikšanai kā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, izvairīšanās no sankcijām vai no nodokļu maksāšanas, tādējādi apdraudot šos priekšmetus.

ES rīcības plāns kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanai⁷⁰, ES regula par kultūras priekšmetu ieviešanu un importu⁷¹, Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanas direktīva⁷² un vairāki ES finansēti pētniecības projekti⁷³ ir nodrošinājuši stabilitu satvaru pašreizējai un turpmākai saskaņotai rīcībai šajā jomā. Komisija arī sadarbojas ar

⁶² [Metis statistikas infopanelis](#).

⁶³ [Kultūras mantojuma mākonis – Eiropas Komisija](#).

⁶⁴ [Vienota Eiropas kultūras mantojuma datu telpa](#).

⁶⁵ [Padomes secinājumi par ES pieeju kultūras mantojumam konfliktos un krīzēs un Padomes secinājumi par riska pārvaldību kultūras mantojuma jomā \(2020/C 186/01\)](#).

⁶⁶ [Sagatavotība – Eiropas Komisija](#).

⁶⁷ [PROCULTHER](#) – Kultūras mantojuma aizsardzība pret katastrofu sekām.

⁶⁸ [ICCROM](#) jeb Starptautiskais kultūras vērtību saglabāšanas un atjaunošanas pētījumu centrs.

⁶⁹ [READY – Kultūras mantojuma noturība katastrofu, klimata risku un sarežģītu ārkārtas situāciju gadījumā](#).

⁷⁰ [COM\(2022\) 800 final, Komisijas paziņojums par ES rīcības plānu kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanai](#).

⁷¹ [Regula \(ES\) 2019/880](#).

⁷² [Direktīva \(ES\) 2024/1640](#).

⁷³ [Inovācijas kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanai – ES Publikāciju birojs](#).

Starptautisko Muzeju padomi novēršanas, pētniecības, izmeklēšanas un muzeju drošības jomā, cita starpā atjaunojot tās Starptautisko kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības novērošanas centru, un ir izveidojusi dialogu ar mākslas tirgu, lai apmainītos ar informāciju un veicinātu ētisku praksi⁷⁴.

Turpmāk Komisija turpinās atbalstīt kultūras priekšmetu izsekojamības uzlabošanu, atbalstot pienācīgu rūpību un inovatīvu tehnoloģiju izmantošanu, un mobilizēs visas ieinteresētās personas, lai labāk aizsargātu kultūras mantojumu un apkarotu ar mantojumu saistītus noziegumus.

5.4. Radošas pieejas, kas risina klimata pārmaiņu un vidiskās ilgtspējas jautājumus

Kultūras nozares būtu vēl vairāk jāmobilizē, lai virzītu rīcību klimata un biodaudzveidības jomā, savukārt kultūras dalībniekiem vajadzētu dot iespēju vadīt zaļo pārkārtošanos. Komisija turpinās veicināt dialogu starp kultūras un vides jomas ieinteresētajām personām, cita starpā organizējot **darbsemināru par kultūras un mākslas nozīmi ilgtspējīgai dzīvei**.

Joprojām ir svarīgi veicināt kopīgu arhitektūras un dizaina kultūru un investēt kvalitatīvā dzīves vidē ikvienam, izmantojot tādas iniciatīvas kā **Jaunais Eiropas "Bauhaus"**. Lai izmantotu mākslas un kultūras pārveidojošo spēku radošumam un inovācijai, Komisija pieņems **paziņojumu un priekšlikumu Padomes ieteikumam par Jaunā Eiropas "Bauhaus" nākotni** un centīsies turpināt atbalstīt kultūru ar saistītām iniciatīvām.

Kultūras nozarēm ir jārisina tādi jautājumi kā energoefektivitāte, kas kultūras mantojuma gadījumā būtu jālīdzsvaro ar tā integritātes ievērošanu. Būtu vēl vairāk jāveicina praktiski instrumenti un iniciatīvas, piemēram, *MEDIA* oglekļa kalkulators Eiropas audiovizuālajiem darbiem, kas pašlaik tiek izstrādāts ar programmas "Radošā Eiropa" sadaļas "MEDIA" atbalstu⁷⁵, vai *Go Green* projekts mantojuma saglabāšanai, kuru finansē no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa"⁷⁶.

Pamatojoties uz gūtajiem panākumiem, turpināsies ES atbalsts kultūras nozaru zaļināšanas centieniem. Viens no piemēriem ir plānotā jaunas vērienīgas **Eiropas pētniecības un inovācijas partnerības uzsākšana noturīgam kultūras mantojumam**, ko līdzfinansē pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" un kas papildina notiekošo pētniecības un inovācijas darbību kopumu. Tā ieguldīs pētniecībā un inovācijā, lai uzlabotu Eiropas kultūras mantojuma saglabāšanu un veicinātu klimatneitralitāti, sekmējot tradicionālu un inovatīvu praksi, paņēmienus un materiālus, kas apzināti kultūras mantojuma pētījumos. Komisija arī turpinās iestāties par **kultūras un kultūras mantojuma pilnīgu integrāciju starptautiskajā klimatadaptācijas programmā**, izmantojot attiecīgus koordinācijas mehānismus un starptautiskus forumus.

6. ES, kas atbalsta starptautiskās kultūras attiecības un partnerības

Miera saglabāšana, konfliktu novēršana un starptautiskās drošības stiprināšana ir daļa no Savienības *raison d'être* un viens no tās galvenajiem ārējās darbības mērķiem. Kultūra sekmē šo centienu īstenošanu kā miera veicinātājs, ilgtspējīgas attīstības katalizators un saikne starp cilvēkiem.

Pašreizējā traušlajā ģeopolitiskajā vidē, kurā vērojama ārvalstu īstenota informācijas manipulācija un iejaukšanās, kultūra arvien vairāk kļūst par stratēģisku ietekmes jomu. Pasaules mērogā dažas valstis aktīvi izmanto kultūru, lai veidotu uztveri un identitāti nolūkā leģitimizēt

⁷⁴ [Mākslas tirgus apakšgrupa \(E03650/2\) – Komisijas ekspertu grupu un līdzīgu struktūru reģistrs.](#)

⁷⁵ [Kopīgs oglekļa emisiju kalkulators Eiropas audiovizuālajai nozarei: ceļā uz vidi saudzējošu nākotni.](#)

⁷⁶ [Projekts *GoGreen*.](#)

politiskos mērķus. Lai saglabātu noturību un uzticamību, ES ir jāatzīst šī realitāte un jāreaģē uz to, stiprinot uz vērtībām balstītu pieeju savās starptautiskajās kultūras attiecībās, kā arī izmantojot savu bagātīgo kultūras daudzveidību kā stratēģisku vērtību, kas stiprina ārējo darbību, veicina sabiedrības noturību, stabilitāti, izlīgumu un uzlabo mūsu kolektīvo drošību.

ES dalībvalstis, partneri un starptautiskās organizācijas arvien vairāk sagaida, ka ES rīkosies konsekventāk un vērienīgāk kultūras jomā pasaules mērogā un daudzpusējā kontekstā. ES pievienotā vērtība ir kas vairāk nekā tikai tās atsevišķu daļu summa, par ko liecina arī tās klātbūtne nozīmīgos kultūras un publiskās diplomātijas pasākumos partnervalstīs.

6.1. Kultūras stratēģiska iekļaušana ES ārējā darbībā

Attīstot Kultūras kompasa ārējo dimensiju, ES var aizsargāt un veicināt kultūras daudzveidību, stiprināt savu globālo lomu un sniegt taustāmus ieguvumus sabiedrībai visā pasaulē. Lai to panāktu, ir vajadzīga politiskā griba, koordinēta rīcība un kopīga apņemšanās padarīt kultūru par stratēģisku resursu Eiropas sadarbībai ar pasauli un par šī procesa neatņemamu daļu. Šajā ziņā svarīga loma ir ES delegācijām.

Pamatojoties uz pieredzi, piemēram, paketi “Eiropas komanda kultūras mantojumam Ukrainā” un Eiropas komandas pieeju “Āfrikas un Eiropas muzeju partnerību stiprināšana”, šie modeļi būtu jāpiemēro sistemātiskāk, arī reģionos, kas saskaras ar dabas katastrofām, bruņotiem konfliktiem vai ekonomikas nestabilitāti. Kultūras attiecību platforma (*CRP*) ievieša atjaunotu pieeju, tās centrā izvirzot iesaisti, kuras pamatā ir līdzatbildīgs dialogs, līdzradīšana un ilgtspējīgas partnerības. Eiropas kultūras telpas projekts ir parādījis, ka kopīgi radītas kultūras iniciatīvas, kas sākas vietējā līmenī, var stiprināt savstarpējo sapratni un radīt ilgstošu ietekmi. Lai atbalstītu šos centienus, Komisija **sāks jaunu *CRP* posmu visā pasaulē**. Tā arī turpinās ciešo **sadarbību ar ES valstu kultūras institūtu tīklu**, lai veicinātu starptautiskās kultūras attiecības.

Lai kultūras vērtību atzītu par vienu no galvenajiem ES ārējās darbības stratēģiskajiem pīlāriem, ES pastiprinās kultūras sistemātisku un stratēģisku integrāciju savā ārpolitikā un programmās, cita starpā izmantojot stratēģiju *Global Gateway*. Būtu konsekventi jāmobilizē attiecīgie instrumenti, piemēram, *NDICI* – “Eiropa pasaulē”⁷⁷.

Lai maksimāli palielinātu ietekmi, ar starptautisko kultūras attiecību politiku un darbībām būtu jāuzlabo un jāveicina starpnozaru sadarbība starp kultūras un ārlietu nozarēm vietējā, reģionālā un valsts līmenī, kā arī sadarbība ar ieinteresētajām personām. Daudzlīmeņu un starpnozaru sadarbība nodrošina, ka kultūras pasākumi atspoguļo gan politikas prioritātes, gan vietējo kopienu vajadzības. Ņemot to vērā, Komisija un AP/PV ierosinās atjaunināt **ES stratēģiju par starptautiskajām kultūras attiecībām** (2016. gada kopīgais paziņojums⁷⁸).

6.2. Sadarbības izvēršana kultūras jomā paplašināšanās un integrācijas procesos, kā arī attiecībās ar kaimiņvalstīm un kaimiņreģioniem

Sadarbībai kultūras jomā ir būtiska nozīme ES kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu tuvināšanā ES. Šo valstu kultūras politikas saskaņošana ar ES standartiem, profesionālās apmaiņas veicināšana un kultūras daudzveidības saglabāšana un veicināšana var palīdzēt tām nostiprināt integrācijas ceļus. Tādas ES programmas kā “Radošā Eiropa”, *EU4Culture*⁷⁹,

⁷⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/947 (2021. gada 9. jūnijs), ar ko izveido Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu “Eiropa pasaulē”, groza un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmumu Nr. 466/2014/ES un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2017/1601 un Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 480/2009; [Oficiālais Vēstnesis L 209/2021](#).

⁷⁸ [Kopīgs paziņojums “Starptautisko kultūras attiecību ES stratēģijas veidošana” \(JOIN\(2016\) 029 final\)](#).

⁷⁹ [ES projekta lapa – ES KAIMINVALSTIS austrumos](#).

Pirmspievienošanās palīdzības instruments (*IPA*)⁸⁰ un *TAIEX*⁸¹ jau ir apliecinājušas savu vērtību kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu kultūras nozaru atbalstīšanā un lielākas piederības izjūtas un kopīgas Eiropas identitātes veicināšanā. Šīs iniciatīvas rada kvalitatīvas darbvietas, stimulē ilgtspējīgu izaugsmi un veicina savstarpēju sapratni starp partnervalstīm un dalībvalstīm. Šāda veida atbalsts būtu jāturpina tālākajā paplašināšanās procesā. Paplašināšanās reģionā tiks aktīvi veicināta arī jauniešu līdzdalība, pamatojoties uz sekmīgām iniciatīvām, arī jaunatnes laboratorijām.

Komisija ciešā sadarbībā ar ES dalībvalstīm turpinās stiprināt politikas dialogu par kultūru ar kandidātvalstīm, potenciālajām kandidātvalstīm un kaimiņvalstīm. Tā arī uzsāks jaunu posmu **programmā *EU4Culture*** austrumu kaimiņreģionā. Papildus tehniskajai sadarbībai kultūras apmaiņa piedāvā dialoga un apmaiņas iespējas un spēcīgu vēstījumu, kas atspoguļo dalību ES ne tikai kā juridisku un ekonomisku procesu, bet arī kā kopīgu kultūras projektu. Paplašināšanās reģionā tiks aktīvi veicināta arī jauniešu līdzdalība, pamatojoties uz sekmīgām iniciatīvām, arī jaunatnes laboratorijām.

Turklāt ciešāka sadarbība kultūras jomā nāks par labu arī Savienības attiecībām ar kaimiņvalstīm un citām valstīm. Piemēram, Vidusjūras dienvidu reģiona bagātīgais materiālais un nemateriālais mantojums nodrošina spēcīgu pamatu turpmākai sadarbībai, izmantojot kultūru, ilgtspējīgu kultūrtūrisma un uz mantojumu balstītu attīstību. Jaunais Vidusjūras reģiona pakts⁸² sniedz iespējas kultūras mantojumu un radošās nozares izvirzīt dialoga un sadarbības un koordinācijas iniciatīvu centrā. Saistībā ar paktu Komisija sāks jaunu **Eiropas un Vidusjūras reģiona iniciatīvu kultūrai, sportam un tūrismam**.

Turklāt, pamatojoties uz programmas “Radošā Eiropa” pieredzi, Komisija ierosināja saglabāt iespēju trešām valstīm piedalīties programmā *AgoraEU*.

6.3. Multilaterālisma stiprināšana ar kultūras palīdzību

Multilaterālisma veicināšana ar kultūras palīdzību joprojām ir būtiska, lai ES stiprinātu savu pasaules mēroga dalībnieces lomu, veicinātu starpkultūru dialogu un veidotu partnerības, kas sekmē mieru, savstarpēju cieņu un labklājību visā pasaulē. Aktīvi piedaloties daudzpusējos forumos, piemēram, *UNESCO* (arī saistībā ar *Mondiacult*⁸³), *G7* un *G20*, ES palīdz veidot starptautisko kultūras politiku un nodrošina politikas konsekveni dažādās nozarēs. ES būtu jāuzņemas vadošā loma šo saistību pārvēršanā konkrētā rīcībā un jāveicina kultūras loma ilgtspējīgas attīstības programmā laikposmam pēc 2030. gada, turpinot sekmēt uz pierādījumiem balstītas pieejas.

7. Eiropas kultūra: stratēģiskas investīcijas

Lai atbalstītu Kultūras kompasa Eiropai redzējumu un vērienīgos politikas mērķus, ir sistemātiskāk jāmobilizē esošie un gaidāmie finansēšanas instrumenti visos līmeņos līdztekus privātām investīcijām un filantropijai.

7.1. Pastāvīgs mērķorientēts finansējums

Pastāvīgs un mērķorientēts ES finansiālais atbalsts Eiropas kultūras un radošajām nozarēm un industrijām tiks nodrošināts, izmantojot programmu “Radošā Eiropa” un ierosināto programmu *AgoraEU* 2028.–2034. gadam, kas apvieno kultūru, medijus, vērtības un tiesības, balstoties uz

⁸⁰ No [ES Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta \(IPA\)](#) ir finansēti vairāki projekti, piemēram, Rietumbalkānos, kuru mērķis ir uzlabot sadarbību kultūras jomā kā izlīguma un labu kaimiņattiecību virzītājspēku, atbalstot ilgtermiņa reģionālo stabilitāti un savstarpēju sapratni.

⁸¹ [TAIEX – Eiropas Komisija](#).

⁸² [Kopīgs paziņojums par Vidusjūras reģiona un Tuvo Austrumu, Ziemeļāfrikas un Persijas līča paktu](#).

⁸³ [UNESCO Pasaules kultūrpolicies un ilgtspējīgas attīstības konference](#).

pašreizējo programmu “Radošā Eiropa” un *CERV* panākumiem. Komisijas priekšlikuma mērķis ir balstīties uz programmas “Radošā Eiropa” mantojumu un panākumiem, un Komisija ir ierosinājusi divkāršot kultūras nozarei paredzēto budžetu. Komisija pievērsīs īpašu uzmanību vienkāršošanai, cita starpā plašāk izmantojot otrā līmeņa dotācijas un finansējumu, kas nav saistīts ar izmaksām un vienreizējiem maksājumiem, kam vajadzētu nodrošināt lielāku efektivitāti un padarīt finansējumu pieejamāku.

7.2. Integrēšana ES finanšu instrumentos

Pašreizējais ES finansējums kultūrai no dažādām programmām ir bijis izšķirošs, lai veicinātu izglītību, pētniecību, inovāciju, digitalizāciju, MVU dinamismu, aktīvu pilsoniskumu un kultūras pasākumus ar trešām valstīm⁸⁴. **CulturEU finansējuma** rokasgrāmata palīdzēja ieinteresētajām personām orientēties un izprast, kā dažādie ES finansēšanas instrumenti attiecas pret kultūru un to finansē⁸⁵. Komisija **to atjauninās, lai nākamajā ES budžetā atspoguļotu kultūras finansēšanas iespējas.**

Nākamajā DFS Komisija ierosināja atbalstīt kultūru, izmantojot attiecīgos ES instrumentus, to vidū Eiropas Konkurētspējas fondu, pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, valstu un reģionālos partnerības plānus un instrumentu “Eiropa pasaulē”. Lai to atbalstītu, Komisija izstrādās **pamatnostādnes par stratēģiskām investīcijām kultūrā,** kas saskaņotas ar Kultūras kompasa galvenajiem virzieniem.

7.3. Privātā finansējuma piesaistīšana

Kultūras un radošo nozaru un industriju finansēšanas inovatīvu mehānismu izpēte ir būtiska, lai nodrošinātu to ilgtermiņa ilgtspēju. **Publiskā un privātā sektora sadarbība tiek īpaši veicināta,** lai paplašinātu kultūras finansējuma avotus, piemēram, papildinot dotācijas ar **tirgus instrumentiem, iekļaujot jaunas finansēšanas pieejas, arī filantropiju un publiskā un privātā sektora partnerības,** kas pielāgotas šo nozaru īpašajām vajadzībām.

Kā alternatīvu tradicionālajam dotāciju finansējumam Komisija kopā ar Eiropas Investīciju fondu (EIF) ir izstrādājusi inovatīvus finanšu instrumentus. To mērķis ir piesaistīt finanšu tirgus gan pašu kapitāla, gan aizdevumu veidā mediju un citu kultūras un radošo nozaru labā. Lai vēl vairāk stiprinātu kultūras nozaru daudzveidību un konkurētspēju un pamatojoties uz labajiem rezultātiem mediju jomā, ko sniedz *InvestEU* garantijas, un izmantojot Kultūras un radošo nozaru garantiju mehānismu⁸⁶ un kapitāla investīciju instrumentu *MediaInvest*⁸⁷, Komisija izpētīs jaunus **finanšu instrumentus privātā kapitāla mobilizēšanai un investīciju veicināšanai kultūras un radošajās nozarēs,** arī jaunuzņēmumos un uzņēmumos, lai palielinātu to spējas radīt un ieviest jauninājumus.

8. Secinājumi un turpmākā virzība

Kultūras kompāsā Eiropai ir izklāstīts vērienīgs un pastiprināts ES politikas satvars kultūras jomā. Tā uz nākotni vērstās darbības tiek atbalstītas ar trim visaptverošiem politikas instrumentiem tā īstenošanai: periodisks ziņojums par kultūras stāvokli ES, strukturēts ES dialogs par kultūru un ES kultūras datu centrs.

⁸⁴ Piemēram, programma *Erasmus+*, pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa”, programma “Digitālā Eiropa”, *InvestEU*, *CERV* un *NDICI*.

⁸⁵ [CulturEU finansējuma rokasgrāmata – Kultūra un radošums.](#)

⁸⁶ [Kultūras un radošo nozaru garantiju mehānisms \(CCS GF\)](#), ko sākotnēji finansēja programma “Radošā Eiropa” līdz 2020. gadam, bet kopš 2021. gada – *InvestEU*–, un ko īsteno, efektīvi sadarbojoties Komisijai un Eiropas Investīciju fondam.

⁸⁷ [MediaInvest – Investīciju veicināšana Eiropas audiovizuālajā nozarē | Eiropas digitālās nākotnes veidošana.](#)

Lai atbalstītu šā Kultūras kompasa stratēģisko virzību, ir vajadzīga pastiprināta politiskā apņemšanās un investīcijas kultūrā. Tieši šādā gaisotnē šodien tiek ierosināts kopīgās deklarācijas projekts “Eiropa kultūrai – kultūra Eiropai”. Komisija aicina Eiropas Parlamentu un Padomi izskatīt projektu, lai sagatavotu kopīgi saskaņotu tekstu un kopā parakstītu deklarāciju, kas liecinātu par vienotiem nodomiem.

Lai aktīvi iesaistītos Kultūras kompasa Eiropai vērienīgo mērķu sasniegšanā, Komisija arī sadarbosies ar citām publiskām iestādēm, kultūras jomas ieinteresētajām personām, pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, attiecīgajām organizācijām un visiem citiem iesaistītajiem.

1. PIELIKUMS. KULTŪRAS KOMPASA EIROPAI PAMATPASĀKUMI

Turpmāk sniegtajā sarakstā ir izklāstīti pasākumi, ko Komisija veiks, lai īstenotu Kultūras kompasu Eiropai.

Nr.	Pasākums	Grafiks
REDZĒJUMS: Eiropa kultūrai – kultūra Eiropai		
1.	Ierosināt Eiropas Parlamenta, Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas kopīgu deklarāciju “Eiropa kultūrai – kultūra Eiropai”.	2025. g. 4. cet.
2.	Ziņot par kultūras stāvokli ES un organizēt strukturētu ES dialogu ar ieinteresētajām personām.	2027. g. 3. cet. (kultūras stāvoklis) 2026. g. 3. cet. (dialogs)
3.	Izveidot ES kultūras datu centru, ko pārvalda Eiropas Komisija.	No 2027. g. 3. cet.
Galvenais virziens Nr. 1: VĒRTĪBAS UN TIESĪBAS		
4.	Ierosināt jaunu Eiropas balvu izpildītājmākslā.	2027. g. 2. cet.
5.	Sagatavot ziņojumu, lai palīdzētu dalībvalstīm palielināt personu ar invaliditāti līdzdalību kultūrā un atbalstu tām.	2028. g. 1. cet.
6.	Izveidot brīvprātīgu sistēmu jauniešiem paredzētu un valsts līmenī izsniegtu kultūras un kultūras mantojuma karšu savstarpējai atzīšanai, popularizēt <i>DiscoverEU</i> kultūras maršrutu jauniešu vidū un palielināt kultūras piedāvājumu, kas pieejams, izmantojot pašreizējo ES jauniešu atlaižu karti (ko finansē no programmas <i>Erasmus+</i>).	2027. g. 4. cet. (kartes) 2026. g. 2. cet. (<i>DiscoverEU</i>) 2026. g. 2. cet. (jauniešu karte)
Galvenais virziens Nr. 2: MĀKSLINIEKI UN CILVĒKI		
7.	Apspriežoties ar sociālajiem partneriem un ieinteresētajām personām, ierosināt ES Mākslinieku hartu.	2027. g. 2. cet.
8.	Izveidot jauniešu kultūras vēstnieku tīklu, lai apspriestu kultūras politikas jautājumus.	no 2026. gada
9.	Iesniegt ES pamatnostādnes par kultūru, veselību un labbūtnību.	2028. g.
Galvenais virziens Nr. 3: KONKURĒTSPĒJA, NOTURĪBA, KOHĒZIJA		
10.	Iesniegt MI stratēģiju kultūras un radošajām nozarēm.	2027. g. 1. cet.
11.	Izstrādāt vienotu Eiropas kultūras mantojuma datu telpu saistībā ar gaidāmo datu telpas izvērtēšanas stratēģiju 2025.–2030. gadam.	no 2025. g. 4. cet.
12.	Stiprināt Eiropas kultūras mantojuma zīmi un Eiropas kultūras galvaspilsētas pēc 2033. gada.	2026. g. 2. cet.
13.	Pieņemt paziņojumu un priekšlikumu Padomes ieteikumam par Jaunā Eiropas “Bauhaus” nākotni, kurā mākslas un kultūras pārveidojošais spēks tiek izmantots radošumam un inovācijai.	2025. g. 4. cet.
14.	Sākt jaunu Eiropas pētniecības un inovācijas partnerību noturīgam kultūras mantojumam.	2026. g. 2. cet.
Galvenais virziens Nr. 4: STARPTAUTISKAS NORISES		
15.	Kopā ar AP/PV atjaunināt ES stratēģiju starptautisko kultūras attiecību jomā.	2027. g. 4. cet.
16.	Kopā ar AP/PV izmantot Eiropas komandas pieeju kultūrai, lai veicinātu ES un dalībvalstu resursu apvienošanu kultūras un kultūras mantojuma jomā.	Notiek

Nr	Pasākums	Grafiks
17.	Sākt jaunu posmu programmā <i>EU4Culture</i> austrumu kaimiņreģionā.	2025. g. 4. cet.
18.	Sākt Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu iniciatīvu kultūrai, sportam un tūrismam saistībā ar Vidusjūras reģiona paktu.	2026. g. 1. cet.

INVESTĪCIJAS

19.	Vienkāršot piekļuvi ES finansējumam kultūras jomā un atjaunināt <i>CulturEU</i> finansējuma rokasgrāmatu.	Notiek (CE)
2028. g. 4. cet.
(<i>CulturEU</i>)
20.	Sadarbībā ar attiecīgajām finanšu iestādēm izstrādāt ES pamatnostādnes par stratēģiskām investīcijām kultūrā un izpētīt inovatīvus investīciju instrumentus, lai piesaistītu privāto kapitālu, ietverot filantropiju.	2028. g. 4. cet.